

POVEST TREH LJUDI

T O N E S E L I Š K A R

Dogajajo se na svetu najrazličnejše stvari. Človek bi nikoli ne verjel, da je tako vražje popackano naše življenje, če ni bil sam priča tega ali onega dogodka, ki mu je zamajalo vero v postanek in namen vsega gibanja, v katero se usmerjata njegovo telo in njegova duša. Pa je tako. Poznaš soseda, ki je bil do pozne starosti marljiv, bogaboječ in ponižen človek. Pa se zbudiš nekega jutra in skočiš k oknu, pod katerim skrivnostno hrumi, ter vidiš policijski voz in soseda vsega bledega in spachenega od neke groze, ko baš vstopi vanj. Spraznil je blagajno, nevarno ranil nočnega čuvaja, zasačili pa so ga že čez nekaj ur v zloglasnem nočnem lokalu, kamor ni nikdar prej zašel. In je obsojen za ta edini prestopek, sedi v ječi in dan za dnem razglablja, zakaj je to storil. Ali pa: poznam moža, ki ima ženo in otroke, hišo, denar. Petnajst let je videl v svoji ženi višek vsega, kar je lepega in nežnega. Nad vse jo je ljubil in jo še vedno ljubi, dasiravno je šel nekega večera pozno domov iz službe in se je zgodilo. Srečal je neznano žensko, ki ga je vabila in je šel z njo. Zadnjič sem ga obiskal na veneričnem oddelku splošne bolnice. Bil je med bolniki kakor ptička, ki se je ujela zaradi enega samega zrna v nastavljeno tičnico.

Živiš, živiš, delaš, ješ, spiš, ljubiš ženo in ustvarjaš otroke, sanjaš o pokojnini, časte te, predstojniki so ti naklonjeni, nedelja je in greš z družino pod Rožnik, ter praviš zvečer, ko so otroci že zaspali:

— Prav lepo je bilo. Srečo smo imeli. Vreme je bilo krasno!

Žena ti prinese nočno srajco, poljubiš jo in zasanjaš. Prav nič pa ne veš, da boš morda že jutri zaklal svojo lastno ženo, da boš mogoče ubil svojega šefa, mogoče onečastil svojo lastno hčer, ali poneveril toliko in toliko . . . Ničesar ne veš. Prav ničesar, kakor niso vedeli niti niso mogli vedeti niti slutiti niti čutiti ne Tine Flegar ne Ana, njegova žena, ne njun prijatelj Vranc, zakaj vse to nosiš morda že od rojstva v sebi, se ti

razvija, da sam ne veš za mreže, ki se zgoščajo okoli tebe, dokler — — sicer pa je tale povest dovolj jasna, da okrepi in utrdi, kar sem pravkar povedal.

*

Strojevodja Tine Flegar se je pred štirimi leti oženil s hčerko svojega kurjača. Sezidal si je hišico, ki ima prijazen vrtek na južni strani, zelo je zadovoljen sam s seboj in z Ano, svojo ženo, ki ga s hrepenenjem pričakuje vsakokrat, kadar je v službi. Rada se imata. Otrok ni, zaslužek je precejšen za oba, ki sta vajena skromnosti, in tale hišica, ki jo odplačujeta na obroke, je srečen dom dveh ljudi. Ni ju motilo, da ni otrok. Vsaj tako bi človek mislil, tako sta tudi mislila drug o drugem. Ana je sadila rože na vrtu, Tine pa je hodil okoli nje kakor zaljubljen golob. Sosedje, skoraj da so jima zavidali tako življenje. Kako tudi ne! Oni na desni strani je zidar, ima osem otrok in dva sta pohabljeni. Poleg vrta stanuje voznik električne, čigar žena je vsakega pol leta v bolnici. Sicer pa poglej na cesto. Otrok je vse preveč za to kolonijo, ceste kar polnijo in zaseke med hišami, oh preveč! Brezposelnost grize v družine, pomanjkanje udarja s pestmi po vratih, težki časi gredo nad predmestje kakor črni oblaki. Ta dva pa kakor golobčka. Grulita in sadita rože. Eh, nekateri so srečni!

— Pa če se ji mož ubije na železnici? povpraša kateri z namenom, da vendarle ni tako lepo, kakor si mislijo.

Deset naenkrat jih odgovori:

— Dobila bo pokojnino! Hišo ima. Nič bi ji ne bilo hudega!

Hiša je na obroke. Čez pet in dvajset let bo njegova! Da, teh pet in dvajset let! To je res veliko let in mnogo denarja, mnogo več kakor je bajta vredna. No, pa vsak mesec nekaj. Ne, tudi za Flegarja je veliko. To je velika skrb in mnogokrat ga tlači. Vsakega prvega v mesecu sedita v kuhinji in računata.

— Štiri sto bi lahko dal ta mesec.

— Kakor veš, Tine.

— Ali boš imela dosti?

— Bo že kako.

Tine piše, sešteva, odšteva, prečrta, sešteva, odšteva.

— Oddajva eno sobo! Če dobim za sobo in za hrano sedem sto, bi se poznalo.

Tine jo gleda, mežika, pa se mu ne zdi napačna misel. Hm ... Sedem sto din-?!

— Katero bi oddala?

— Prvo, seveda, ki ima zase vhod.

— Dobila bi kako uradnico, ali —

— Ne, ne! Ženske ne maram!

Tine premišljuje, zakaj žensk ne.

— Ž njimi je veliko več opravkov kakor z moškimi. So bolj natančne, porabijo več perila, vsak mesec so bolne. Ženske ne!

Torej moški. Tine ni ljubosumen. Toda v službi je. Ne poznaš takoj človeka. Moški pa — Da, če bi ne bila Ana mlada. V Ano veruje! Veruje tako trdno kakor vase. Moški pa — Povečini so vsi babjeki. Prične ti laziti okoli nje . . . Sitnosti bi ji delal.

— Kaj ne, Tine? Gotovo poznaš kakega samca med znanci?

Pozna jih Tine. Mnogo jih pozna. Hitro preleti v mislih vse samce iz kurilnice. Da! Vranc je pošten, miren fant. Njegov tovariš. Na isti progi vozi.

— Vrancu rečem, pravi. Poznaš ga. Ali se ti zdi?

Kako da ne? Včasih gredo skupaj ž njim v gostilno in je zelo pameten.

— Kar reci mu. Prvega se lahko preseli!

Pogleda na uro. Ob desetih mora biti v kurilnici. Postavi na mizo veliko usnjato taško in Ana naloži vanjo kruha, steklenico kave, surovo klobaso, ki jo bo skuhal na stroju med vožnjo, limono za čaj.

Obleče se in se poslovita.

— Lahko noč, Tine! K njemu stopi, obesi se mu okoli vratu in mu da poljub. On pa jo prime okoli pasu, se narahlo dotakne njenih napetih prsi in se poigra ž njimi.

— Lahko noč, Ana!

*

Lokomotiva je zakurjena. Je ena največjih, najtežjih, najhitrejših lokomotiv. Nova je še in deviško jeklo osi in vzvodov kar gori v luči okajenih žarnic, ki vise raz strop. Jekleni orjak, čudovito bitje, okolesjen robot, harmonično soglasje koles, cevi, osi, vijakov, spon, vzvodov, kotla, batov, ognja, vode in pare.

Kurjač je odprl peč in meče premog v ognjeno žrelo. Žar ognja bruha v koščen obraz, on pa pali, pali, pali. Prezgoščena para uhaja z bičajočim ploskom po zraku. Hoj, žrebec jekleni, kmalu ti bodo zagorele nozdrvi in z ognjeno grivo boš poletel v noč!

Flegar je tu, tvoj žokej.

— Dober večer, stari!

— Ej, Tine! Dober večer. Kar gremo!

Stopi še v pisarno, se preobleče v mastno modro bluzo, pošeta okoli stroja, pogleda tu, pogleda tja in njegove oči se zadovoljno pasejo na

tej siloviti živali, ki mu je pokorna in vdana. Flegar ima samo dvoje na svetu, ki jima je povsem vdan. Svojo ženo in lokomotivo. Prej je vozil tovarne stroje. Potem osebne s staro Kruppovko, ki so jo pustili tu Nemci ob polomu. Ta pa je nova, najnovejšega sistema in vsi jo občudujejo. Stari vozači prihajajo, se vzpenjajo v vodilno gajbico, preskušajo. Muzajo se in otipavajo posamezne dele kakor svoja dekleta, ko so bili mladi.

— Ta pa! Moja stara omara pa kakor da ima naduho!

Flegar maže, briše. Spleza na tender. Ogleda vse in s preudarnim pogledom otiplje ves sestav.

Ura odhoda. S kurjačem-tastom stopita na svoja mesta in se pošalita.

— Kaj počne Ana?

— Glej ga, sedajle spi.

— No, pa, hm . . . Hotel sem reči . . .

Flegar stisne ustnice, nos meče senco na levo lice, da je skoraj mrk takole, pogleda vodomer, atmosferni kazalec, se nagne skozi okence, desnico upre na vzvod in mišica v zapesti se narahlo napne. Počasi, počasi se nagnejo ogromna kolesa in stroj zdrsi iz lope na kolodvor.

V lahnem letu leti mimo rdečih in belih znamenj premikalnic, se počasi premika nazaj, zopet naprej mimo dolgih sten tovornih vlakov in spet nazaj. Previdno, počasi, dokler se z odbijači ne dotakne prvega voza vlaka. Luči gore na vseh koncih in krajih, na peronu je mnogo ljudi, železničarji tekajo med tirnicami. Žvižgi lokomotiv vrešče v nočno nebo, rdeče lučke migotajo v daljavi.

Iz nasprotne strani je privozil brzec. Zavore so stisnile kolesa in vlak se je ustavil. Nasproti lokomotive je obstal spalni voz. V oddelku je sedela lepa mlada ženska na postelji, v kateri je ležalo čudovito nežno dete. Deklica. Črni lasje so se ji razlili preko čela na blazino, oči so bile zaprte in na ustnicah je sedel smehlaj otroške ubranosti. Nad vse ljubek je bil ta prizor. Med tem hrumenjem in ropotom kolodvorskega vrvenja je bila ta slika kakor privid iz lepšega sveta. Ženska je slonela nad detetom in je bila srečna.

Kurjač, ki je stal za njegovim hrbtom, ga je narahlo potrepljal po rami:

— Vidiš, Tine, tega ti manjka!

Tine molči in gleda. Gleda in se ne more nagledati.

Rdeča luč se dviga, pada.

Piščalka žvižga.

Tine se sunkovito okrene. Položi roko na vzvodno ročico in jo počasi niža. Lokomotiva zatrepeče in potegne sprva z vsem telesom kakor

konj, ki je vprežen v težak voz, potem pa kakor da bi se vzravnila in stegnila vrat: v mirnem diru vedno hitreje, hitreje. Lučke bežijo nazaj na kolodvor. Še nekaj sunkov preko izogibalnih tirov. Na prostem tiru se sprosti in dirja z bučečim bobnenjem preko polja.

Tine gleda skozi okence in drži za vzvod. Tirnici, obsvetljeni od luči lokomotive sta kakor dve silovito ravni progi, preko katerih ne more zdrčati njegov pogled. Ne morejo zdrčati njegove misli . . . Ne — Da! Telo se trese v ritmu poleta, ognjen svit ga zajema, kadar pali kurjač. Na mostu strahovito rjove. Od pečin se odbija peklenski topot silnih zamahov koles . . .

Pred njim je noč in dvoje svetlih črt.

Pred njim je dete, ki spi in se smehlja.

Dvoje svetlih črt in smehlajoče se dete . . .

*

Ana je pospravila. Ulica je tiha, vse je tiho v hiši in okoli nje. Gre v spalnico in prižge luč. Nasloni se na okno. Gleda v noč, v tiho, mirno poletno noč. Nemirna je. Vznemirljiv nepokoj je v njenem telesu, ki mu ne najde vzroka. Boji se v posteljo. Tako mrzlo prazno je v tej sobi.

Kadar je Tine doma, je drugače. Njegovo krepko telo napolnjuje ta prostor, njegov glas zveni od sten in njegov smeh jo dviga.

V sosednji hiši je temno. Naenkrat se zabije v nočni pokoj plač otroka. Okno v sosednji hiši se zasveti. Ana vidi: Mati je vstala s postelje, dvignila dete k sebi in ga dojila. Tema. Dete je utihnilo.

Ana zavesi okno, pripravi posteljo in se vleže. Njeno bujno, močno telo gori. Zagleda se v strop. Na stropu je sesajoče dete.

Zamiži, stisne blazino k svojim prsim in v njej je neznansko poželenje. Vrta se ji misel in dognanje in vse bolj in bolj prodira v možgane, v srce, v maternico, v vsak ud. Ugasne luč in zaihti prvič, odkar živi s Tinetom.

*

In tako je v vsakega posebej zlezel nemir, zadovoljnost se je pričela rahljati ter je bilo Ani vedno očitneje, da s Tinetom ne bo nikdar rodila otrok.

Prvo leto, drugo leto je minilo. V tretjem se je tolažila ob znankah, ki se jim je enako godilo. Vendar pa je sama pri sebi dolžila moža. Na skrivaj je bila pri zdravniku, ki ji je zatrdil, da že zlepa ni videl tako zdrave ženske.

Tine si je bil svest, da je zdrav. Bolj in bolj pa ga je pričel moriti dvom in je videl krivdo v ženi, tako da sta oba pri sebi začutila nekako

vrzel med sabo, ki se je razčeperila med njuno zadovoljnost. Toda to ni bilo nikako zlo, ki bi z vidnimi znaki kalilo njuno srečo in mirno življenje. Le včasih, trenutno je prišlo. Ob posameznih prigodah je pričelo trkati na srca.

*

Sestra, ki se je lansko leto poročila, ji je pisala, da so dobili punčko. Priložila je pismu sliko in dete se jima je izzivalno smehljalo v obraz.

Sedela sta na vrtu v senci divje trte. Vrišč otrok z ulice je visel nad gredami. Okoli njiju pa je bilo vse prazno, brez življenja.

Ana bi rada spregovorila, Tine bi rad spregovoril, pa sta šla vsak na drugo stran. Ana je pričela rahljati zemljo okoli dali, Tine je privezoval odganke divje trte, ki se ovija ograje. Skozi zastor širokih listov se ozira po svoji ženi. Kako je bujna, silna kakor roža, ki jo obseva solnce. Ana je dvignila glavo in za zeleno pregrajo živo sluti svojega moža. Kako je visok, močan kakor hrast na samotnem polju!

Skozi okno se smeji Vranc.

— Prežgalo vaju bo! Zakaj se tako ženeta?

Tine se zave, da nima nikakega opravka s trto, Ana ve, da rahlja zemljo, ki jo je že včeraj okopala.

— Danes pojdeva skupaj v službo, pravi Vranc.

— Tako —? Kako to?

— Mezeta nadomeščam.

— Vidiš, pa kar molčiš! Potem moram pripraviti večerjo.

— Se nič ne mudi, Ana. Ali ti bo kaj dolgčas, ko boš spet sama?

— Kaj mi bo dolgčas!

— Bo ti, bo! Tine, tak kupi ji vendar kaj. Takole ni nič!

Ana zardi, Tine je nejevoljen, pa reče kar tako:

— So predragi časi.

— Beži, beži! Zanič si!

Tine pobledi. Vranc pa kar naprej. Prokleta môra, da bi vsaj vpričo žene molčal!

— Na božjo pot boš moral! Kateri svetnik je za tako stvar, Ana?

— Bolj pametno govori, Vranc! reče Ana in gre v kuhinjo.

— Hohoho! se smeji Vranc. Pa res, Tine, ali vama ni dolgčas takole?

Tine si vije cigareto in je siten. Kaj se vmešava v take stvari. Kaj ga briga!

— Nič! odgovori in gre v drvarnico, drva sekati.

Vranc je vesel lepega dneva, žvižga skozi okno in mežika v solnce.

*

Ponoči sta se dobila v kolodvorski restavraciji. Naročila sta pivo. Dani se že skoraj, natakarji so zaspani in zunaj na progi sopejo lokomotive. V kotu čepita dva Bosanca in spita, mlada ženska si podpira glavo ter je vsa ovela od prečute noči, ob točilni mizi sedijo železniški delavci in se pogovarjajo, na peronu zeha stražnik in misli bog ve kaj.

Flegar je slabe volje in nataknen. Pije pivo in mnogo kadi. Vranc sili zopet vanj in načinja pogovor, zopet ta prokleti pogovor o otrokih! Kaj, hudiča, vedno tišči vanj s tem!

— Je že tako, Tine, veruj mi! Ženska je zato rojena, pa ti rečem, Ana bi bila silno srečna, ko bi imela otroka.

— Čemu bi moral biti baš otrok, da bi bila njena sreča popolna? Saj sem njen mož, rad jo imam, dobro ji je pri meni, nikdar se ji ni tako godilo kakor sedaj!

— Že prav. Ima prijetno stanovanje, ima tebe, ki te ljubi, ima rože — ampak nima otroka! Vrag te vzemi, Tine, poglej jo vendar: Ana je ženska, ki je kar ustvarjena za mater. Ne morem te razumeti, da nočeš otrok!

— Nočem! Mogoče čez par let. Nekateri imajo otroke radi, drugi jih nimajo. In jaz jih nočem!

— Ti jih nočeš, praviš —? Toda Ana jih hoče!!! Zato tudi živita skupaj! Kakšen smisel pa naj ima zakon, če se braniš otrok? To se mi ne zdi naravno. Jaz bi ne mogel tako živeti.

— Nismo vse enaki. Jaz lahko, in ne vidim v tem nič nenaravnega. Sicer pa mi ni za otroke —

— To ni res! Jaz vem —

— Kaj veš? Kako moreš ti vedeti —?

— Ker jo vidim, ker sem ž njo govoril!

Tine je občutljiv in ga boli. Ž njim je torej govorila o tem —? Z menoj noče... Kaj neki ga je bilo treba klicati v hišo?! Mogoče jo celo hujska... Izpraševati ga noče. Gleda srepo v svoj kozarec in je pri Ani z mislijo. Zjutraj, preden odpelje, pojde v mesto in ji bo kupil kaj. Vranc izpije kavo, se skloni k prijatelju in reče:

— Pojdi k zdravniku!

— Zakaj, saj sem zdrav!

— Tedaj naj gre Ana.

— Tudi Ana je zdrava! Dejal sem ti že, da nočeva otrok in mi ne govori več o tej stvari!

Vranc je skomignil z rameni, se naslonil na stol in se zagledal v Bosanca, ki sta se bila zveržila v spanju kakor dve ogromni opici.

Skozi vrata se je prerila ženska, ki je potovala kam daleč. Z desnico je držala velik kovčeg, na levici pa ji je sedel otrok, ki se je v spanju oklenil okoli vratu. Trudna je bila. Poiskala je prazen prostor, pregrnila čez klop koc, položila otroka nanj, mu dela pod glavo svojo jopo ter nato sedla k mizi. Naročila si je čaja, obrisala si potno čelo in globoko vzdihnila. Zbegano se je ozirala po zakajenem prostoru in je v nekem tujem jeziku vprašala Flegarja, ki ji je sedel nasproti.

Ni je razumel. Nagovoril jo je po nemško, pa ni znala tega jezika. Pokazala je na uro in dejala:

— Belgrado — — —?

Domislil si je, da hoče zvedeti za odhod beograjskega brzovlaka. Naravnal je svojo uro na čas odhoda tega vlaka in ji pokazal.

Razumela ga je sedaj. Popila je čaj, vzela svojo ročno torbico in šla k blagajni na peron.

Flegar se je zagledal v otroka. Črn je bil. Deček, kake tri leta star debelušček. Spal je nemirno. Zdajci je odprl oči, debelo pogledal okoli sebe, zastrmel preplašeno v nevajeno okolje. Pomel si je zaspane očke, sedel in zaklical:

— Mama ... mama ...!

Ko je ni ugledal, je tako žalostno zaihtel, da je Tineta presunilo. Nekaj blagega ga je dvignilo s stola, stopil je k dečku in ga vzel v naročje. Brisal mu je solze, se mu smehljaj in mu govoril, da pride mama takoj in da

— ne jokaj! Ne, ne!

Kazal mu je svojo uro, žepno ogledalce. Potem ga je ponesel k točilni mizi, mu kupil košček torte. Deček je nehal plakati. Z obema ročicama je tlačil sladko jed v usta, lička so se mu razmazala od čokolade in s svojimi mastnimi rokami je pričel božati Tineta, da je bil ves progast po obrazu.

Tine se je smejal na ves glas, s prstom ga je ščegetal po nosku in mu govoril:

— Tu — tu, tu — tu!

Ko se je vrnila mati, je planilo dete k nji, potem pa zopet zlezlo Tinetu na kolena. Potegnilo mu je uro iz žepa, jo nastavilo na uho. Zamaknjeno je poslušalo, se nagnilo k materi in zaščebetalo:

— Tika taka!

Vranc ga je gledal, gledal in je sedaj verjel, da Tine laže.

*

Tine je zadnje dni sijajne volje. Čudno se je zdelo Ani le to, da ji je danes prvič omenil otroka. Ležala sta v postelji, razgreta in sladko

utrujena od ljubezni. Glavo je imel naslonjeno na njeni polni, goli roki in je dejal:

— Majhno, majceno deklico bi rad imel! Plazila bi se po postelji preko naju —

Ana mu je s poljubom zastavila stavek, vstala je in je bila ves dan zelo zamišljena.

Tine pa je na tihem upal. Kadar je imel nočno službo, je mislil na Ano in si jo je predstavljal: Sedi na postelji in ob njenih lepih, materinskih prsih je drobcena, kodrasta glavica . . .

*

Zvečer, ko je šel v službo, sta se srečala z Vrancem, ki se je baš vračal iz kurilnice.

— Kaj je novega?

— Nič. Mudi se mi. Lahko noč!

— Lahko! Pa dobro vozi!

— Bom! je dejal Flegar. Na oglu je obstal in se ozrl. Nekaj časa je gledal za prijateljem, potem se je okrenil in je spotoma dognal:

— Odpovedal mu bom stanovanje!

Kar tako. Misel je prišla in obtičala. Naenkrat se mu je zdelo to povsem jasno, umevno. Ni razpravljaj, zakaj in čemu kar naenkrat tole.

— Odpovedal mu bom stanovanje. Mogoče bom kmalu potreboval obe sobi!

*

Po večerji je šel Vranc na vrt in legel v travo. Prijeten hlad je bil v zraku. Nekje je igrala v radiu sanjava violina. Daleč na obzorju so se prižigale bliskavice, zemlja je dehtela po rodovitnosti.

Ana je ugasnila v kuhinji luč in je šla na dvorišče. Nameravala je nekaj časa presedeti v hladu, preden pojde spat. Zagledala je žar Vrančeve cigarete in se mu je približala.

— Še ne greš spat, Ana? jo je vprašal.

— Dolgčas mi je.

— Sedi tu na koc!

Na nebu so bile zvezde zelo nizko in rimska cesta je bila kakor bela pregraja na nebeškem pašniku.

Ana je legla na hrbet in je zrla v noč.

— Zakaj živimo na svetu, Vranc? je vprašala z nekim boleznim naglasom.

— Ana, preveč me vprašaš. Nikdar ne mislim na to.

— Poglej, vendar je nekaj! Kar samo zato, da se rodimo in umrjemo vendar ne —?

— Mislim, da ne. Ali pa — bog ve?

— Poseješ rožo. Najprvo je seme. Potem so listi in nazadnje cvet. Ko je najlepši, prične veneti in je konec.

— Ni! Ko odmre cvet, je sad in v njem zopet seme. In tako v neskončnost.

Ana razmišlja: seme, listi, cvet — konec... Ne! Cvet, sad, seme... konec.

— Saj potemtakem nikoli ni konca —?

— Seveda ga ni. Vsaj v tem primeru ga ni.

— No in z nami —?

— Prav tako.

Razglablja in si misli, da je roža: seme — tedaj sem v materi, potem sem list — dete, potem sem cvet — dekle... potem sem, potem sem...?

Vranc čuti poleg sebe žensko telo in ne odgovarja nič več. Hoče vstati, pa mu je prijetno in z roko išče njeno bližino. Ura je čez polnoč in rimska cesta se je premaknila tik nad hišo.

Ana leži poleg njega in čuti valovanje njegovega telesa. To ni Vranc, ki je poleg nje. Molči in vse bolj je neoplojena roža.

Zemlja dehti po rodovitnosti, sleherna bilka, ki jo občuti, drevo, ki zastira zvezde, divja trta in čriček, ki se je oglasil v zemlji, drhti v večnem kolobarjenju sprejemanja in pomnoževanja. V daljavi zamolklo grmi.

Oklenila se ga je in zdrknila sta na zemljo, ki je trepetala v votlem bobnenju vžigajoče se nevihte.

*

Ana se je spremenila. Vranc ji je bil znanec kakor prej, vendar pa jo je motilo, da je bilo med njima, kar bi po njeni vesti ne smelo biti. Zelo se je premagovala, da je strla pred možem vse to. Ni trpela, v svoji praženskosti ni čutila nikake krivde, niti slabega dejanja. Kljub temu pa se ji je zdelo, da jo Tine oprezno ogleduje. Ogibala se je njegovim pogledom in bi mu rada pokazala svojo ljubezen, preko katere je legla ena sama noč.

Z Vrancem nista niti z besedico omenjala onega večera. Toda sedaj si ga je želela preč, da bi šel daleč preč, da bi ga ne bilo na svetu.

Vranc se je zapiral vase, izogibal se je družbe, postal je molčeč in osoren. Tineta se ni izogibal. Ničesar se ni bal. Bal se je le zase, kajti Ana je bila v njem vedno močnejša, on pa je trl in teptal, ker je vedel, da je je bil vreden ene same noči. Da nikdar več ne bo njegova! Ugibal

je, sklepal: Da bi jo prosil, da bi pobegnila ž njim . . . Ne bo šla. Ana je Tinetova in ljubi ga!

Tine je hodil v službo in ni nikdar nikoli podvomil v svojo ženo. Da, z nekim plahim prepričanjem si je celo zatrjeval, da je mogoče v drugem stanu, tako nekam čudna je zadnje čase . . . O, da bi bila!

*

Jesen je prišla neopaženo. Jablane na vrtu so kar naenkrat pričele zoreti, astre so gorele v cvetju, grōzdje je temnelo.

Vranc je stal pred oknom, ko je potrkala na vrata.

Bila je zelo lepa. V očeh je plamtel žarek neznanske zavesti in obstala je na pragu.

— Vranc, pojdi in ne pridi več!

Vranc se je zganil, presunjen od tega čara in je hotel planiti k nji. Ana pa mu je zastavila pot:

— Pojdi in ne vrni se več. Mati bom!

Vranc se je nasmehnil, se od bolesti skrčil in spoznal:

To žensko ljubim in bom oče tega otroka!

In je to sekundo dognal, da je odveč tu. Da mora iti! Kakor ostro dleto mu je vse to razklalo srce in rad bi jo samo še enkrat poljubil.

Ana vidi njegovo željo. Dolžna mu je! Skrčilo se ji je srce od usmiljenja, stopila je k njemu in mu ponudila ustnice.

Poljubil jo je.

Potem se je prijel za glavo, kriknil in sédel. Ko so se vrata zaprla, mu je bilo, kakor da se je silen žebelj zabil v njegovo krsto.

*

Tine stoji na lokomotivi in gleda predse. V daljavi se blesti sij mesta. Silno je razpoložen in že dolgo ni tako hrepenel po Ani kakor danes. Jeklena kolesa se zaganjajo enakomerno in ponosno dirja železni orjak. Košat rep isker se vsiplje skozi dimnik in kurjač pali . . .

V svetlobi, ki jo mečejo luči lokomotive na tirnice, je zapazil črno senco preko tira. Nagnil se je skozi okence, toda bilo je prepozno. Z vso silo je zavrl, kolesa so zahreščala, vlak se je ustavil.

— Kaj se je zgodilo? je zakričal kurjač.

Tine je skočil na tla, zagrabil telo, ki ga je stroj vrgel ob tirnice in je zakričal od groze, ko je zagledal Vrančev obraz z razbito črepinjo.

*

Ana ga je čakala. Nestrpno, da mu razodene, da mu pove . . . Našla je na mizi pismo, ki ga ji je napisal Vranc:

Ana! Grem in me ne bo več nazaj. Kar je bilo, šele danes vem, zakaj ljubim Te. Ne delam si slabe vesti, da sem zločinsko poteptal prijateljevo gostoljubnost. Ne! Tega, kar imaš od mene, ti on ne more dati. Zato nisem nič pomišljal. Ti imaš, po čemer si hrepenela. Grem, da ne bom kalil vajine sreče. On bo veroval, da je otrok njegov, čas pa bo zabrisal tudi v tebi zavest, če si očitaš, da si grešila z menoj. Bodi srečna in če bo fant, mu daj moje ime. Morda se ubijem. Vsadi na moj grob astro, ki cvete pod Tvojim oknom. Zbogom!

Strgala ga je in sežgala. Slonela je ob mizi in trepetala. Ve in čuti:

— Ona bo mati, oče pa bo v grobu ... Tine bo srečen ... Jaz bom imela otroka, ki ga bom ljubila ...

Tedaj je zaslišala njegove korake. Ni mu hitela naproti. Obsedela je in ga čakala v strahu. Odprl je vrata. Bil je bled kakor smrt; prepaden, kakor da je stopil iz groba.

— Kaj je? Kaj pa je?

— Vranca je ubil stroj!

Omahnila je k zidu, zaprla oči in iz srca ji je kanila solza, ki jo je potegnila k tlom. Dvignil jo je v naročje, stisnil k sebi in tedaj je slišal kakor iz dalje šepet:

— Mati bom ...

Silna radost mu je potlačila žalost in zmagoslavno jo je nesel v posteljo.

IZ DNEVNIKA KOMISARJA ZA LJUDSKO ŠTETJE

TONE SELIŠKAR

HIŠE

Tiho se plazi reka pod spomladanskimi kostanji,
pod vejami hodijo mladi ljudje,
šepetajoč o ljubezni,
pročelja hiš se groteskno gubajo na vzboklinah valov,
metulji plovejo nad vodo
in visoko nad hišami je solnce,
so beli oblaki in trepet južnih vetrov.